

El nostre barri**Una entrevista imaginària a Carles Riba****Vostè va néixer el 1893. Què recorda de la seva infantesa?**

Tinc uns records difuminats. Recordo vagament la fi de l'imperi espanyol amb la pèrdua de Cuba i Filipines i la guerra contra els Estats Units. Els nens tenien vaixells de joguina que petaven amb un petard adossat, fent-nos creure que l'armada espanyola era superior a l'americana. Recordo el taller del meu pare, ple d'escultures que jo imaginava com persones de freda pedra. Una mica més gran em vaig afeccionar a la lectura. Llegia *Lo trobador català* de Bori i Fontestà, i les obres de Juli Verne.

Va fer el batxillerat i després ingressà a la Universitat de Barcelona. Quins companys destacaria?

Ja a l'època del batxillerat vaig demostrar una inclinació natural cap a les llengües. Això era causa d'admiració dels meus companys, en especial el poeta Lluís Valeri, que em va presentar en Josep Maria de Sagarra. Quan érem estudiants, en Valeri, en Sagarra i jo formàvem una mena de trio.

Com i quan va començar la seva afecció a la poesia?

Era jove i tendre i entenia la poesia com una manera de declarar el meu amor a una noia. Em vaig enamorar d'una noia bonica i petita i a ella li vaig dedicar *A na Lola*. Però el meu gran amor juvenil, preludi del meu vertader amor, va ser Pepita Vila. Per a ella vaig escriure un poema que no li va agradar gens a la meua mare

El recorda?

És clar:

Mon amor és petitona
no li puntegen els pits
quan jo la bés i ella em besa
jo ploro i ella somriu.

Ma mare el va trobar massa agosarat. Aleshores jo li vaig mostrar una escultura del pare, d'una noia nua esculpida en marbre que m'havia inspirat.

En ocasió de la diada de Sant Jordi de 1912 participa en els Jocs Florals com a membre del jurat. Aleshores va conèixer el seu gran amor.

Vaig conèixer Clementina Arderiu. El seu poema *A un llibre oblidat* va guanyar la flor natural. De seguida vaig entendre que anava dirigit a mi, malgrat que ella no em coneixia. L'havia escrit al seu enamorat desconegut. Llavors amb l'ajut de Lluís Valeri la vaig anar a veure. Encara recordo la joieria del carrer Avinyó i l'emoció de la nostra

trobada. La vam fer reina de la festa i jo mateix vaig llegir el seu poema. Ella va ser la companya de tota la vida, la meua musa, la mare dels meus fills, tot.

Com definiria la seva poesia?

El meu pare transformava pedres amorfes en figures suggestives. Jo examinava la meua vida interior, un món no explorat, i convertia les meves experiències psicològiques en versos, vertaders diàlegs entre la ment i els sentits. L'idioma era l'instrument per amollar les sensacions a la finesa alada del pensament, a sublimar la realitat. Aquest és el secret de les meves *Estances*. La poesia és un mètode de coneixement proveït de mitjans propis, diferents de la ciència i la filosofia, on imperen l'observació i la raó. En la poesia s'imposa la sensibilitat, l'expressió sensible de l'objecte, la mirada subjectiva de l'interior. La meua poesia va finir quan vaig aconseguir comprendre la meua pròpia psique.

Vostè dominava sis llengües i a més coneixia l'esperanto.

Jo vaig ser un partidari inicial d'aquesta llengua artificial. Recordo molt bé el Cinquè Congrés d'esperantistes el 1909. Creia aleshores que un llenguatge universal permetria una poesia única, no desdibuixada per la traducció. Més tard vaig comprendre que l'harmonia dels versos anava lligada a les peculiaritats de l'idioma.

Com es va formar com escriptor?

Com molts altres de la meua generació, llegint el *Glossari* d'Eugeni d'Ors.

Aquesta obra ens porta a Lídia de Cadaqués i a Dalí. Va conèixer en Salvador Dalí?

Me'l va presentar en Carles Fages de Climent. Dalí és un geni insegur, presoner dels seus somnis. Sense mare i expulsat pel pare, es va refugiar en Lídia Noguer, una pescadora de Cadaqués, convençuda d'encarnar la "ben plantada" d'Eugeni d'Ors. Quan l'escriptor es va allunyar de Lídia, ella va perdre el seu "amant geni", i aleshores va adoptar un "fill geni". La bogeria d'en Dalí és la versió artística de la bogeria de Lídia de Cadaqués.

El 1922 va viatjar a Alemanya. Com el va influir?

Em van impressionar Goethe i Hölderlin. Del noucentisme influït per Ors vaig passar a un germanisme. Aviat em vaig fer a la idea de que, com Goethe, bona part de la meua obra mai seria popular. Em van considerar un autor fosc, cerebral, massa intel·lectual, tancat en el meu estil elitista. La veritat és que jo vaig evolucionar tota la meua vida.

Però també va escriure contes infantils.

Al conte *Les aventures del Perot Marrasquí* vaig ser molt més planer sense renunciar a un llenguatge

literari culte i propi. Em va produir molta satisfacció saber que els meus contes eren els llibres on millor es podia aprendre a parlar i escriure en català. L'obra tenia una intenció moralitzant, contrastant la ingenuïtat infantil amb el món ple de fatxenderia, orgull i ambició, de la gent gran.

Va escriure una segona part?

La segona part de Perot Marrasquí es troba implícitament en les *Estances* i en *L'ingenu amor*.

Pensava que la segona part era la sèrie de contes amb finalitat moralitzant.

Els meus *Sis Joans*? No ben bé. En aquests "exercicis de simplicitat" presento un altre aspecte de la nostra vida d'infant. Les malifetes d'en Joan drogo, d'en Joan golafre, d'en Joan barroer, etc., són redimides pel càstig adequat. Si el *Perot Marrasquí* plau a la gent menuda, els *Sis Joans* plauen a la gent gran.

Què recorda de la guerra civil?

Tres anys terribles per a mi i per a tots aquells que estimàvem la cultura. Però mai vaig deixar de treballar per la cultura catalana i de formar-me. Pensi que el 1938, sota la barbàrie d'un bombardeig, vaig llegir la meva tesi doctoral a la Universitat de Barcelona.

La seva implicació el va portar a l'exili.

La meva dona, els tres fills i jo, amb en Josep Pous i Pagès, vam ser dels últims en abandonar Barcelona camí de França. A l'exili vaig escriure *Les elegies de Bierville*, reflexions sobre la meva pròpia ànima, entrant en una dimensió religiosa que ja no abandonaria.

Torna de l'exili, assisteix als congressos de poesia de Segovia, Salamanca i Santiago de Compostela i rep la consideració del poetes castellans.

Em van considerar un home compromès amb la meva obra, en realitat un escriptor inofensiu perquè no era ben comprès. Pels castellans jo era un escriptor català hermètic i difícil, regional, motiu d'admiració però no d'enveja. Ells creien que el castellà, la "llengua del imperio" era molt superior.

Què ens pot dir de Dionisio Ridruejo?

Ridruejo era un home honest d'idees errades. Sota la utopia falangista va voler aplicar la poesia a la política, però la dictadura franquista només sabia aplicar la repressió en un país que considerava una caserna immensa. Ridruejo ho va entendre i va plantar cara al règim. Creia que llençant flors de colors aturaria els tancs grisos.

També va conrear la crítica literària.

L'any 1915 vaig començar a escriure notes crítiques a periòdics i revistes. Em van esperonar Josep Carner i el pintor Francesc Galí. Al meu

entendre la crítica consisteix en dir què és una obra més que no pas què val. Com advertia en *Els marges*, cal manipular els elements de l'obra seguint les normes que imposa l'autor, reencarnar l'obra, crear una vera superació poètica d'una superrealitat. En *Per comprendre*, escrit el 1937, vaig esforçar-me en comprendre l'ànima del meu país, l'obra de tants artistes i conseqüentment compondre'm una mica a mi mateix.

Placa que hi ha al portal de la casa del poeta, a l'Avinguda de la República Argentina núm. 163-165

Quina crítica destacaria?

El meu millor estudi crític, que va constituir la meva tesi doctoral, va ser l'estudi sobre la *Nausica* de Joan Maragall. Em vaig trobar en el drama d'un home i una dona, Ulisses i Nausica, incapaços de materialitzar la unió entre ells. Ambdós s'uneixen dins la poesia. Nausica veu l'heroi Ulisses que passa i es queda amb el record actiu.

Aquesta activitat ens porta a les traduccions.

La meva admiració per les cultures hel·lènica i llatina va constituir el principal estímul per traduir els clàssics. La primera traducció important va ser les *Bucòliques* de Virgili, traduïda en vers imitant el ritme de l'hexàmetre llatí. Un any més tard, en 1912, vaig traduir el *Càntic dels Càntics*, obra poètica, estranyament inclosa a les Sagrades Escriitures, que versa sobre l'amor conjugal que pateix separacions i unions, però que sempre preval l'amor autèntic. Jo vaig interpretar el *Càntic* com l'amor de Déu amb el seu poble, que alterna bones obres amb pecats. En 1917 Josep Carner em va proposar la traducció de l'*Odissea*. Vaig trobar-me amb el dilema d'acostar-me a l'original o acostar aquest als temps presents. Vaig aprofitar l'oportunitat d'apuntalar la nostra llengua en procés de restauració. Hom va opinar que la meva traducció va significar una fita en el moviment literari renaixent de Catalunya. Més endavant traduiria al poeta Hölderlin, l'home genial però foll que caminava sense rumb, que tan bé reflectia l'estat d'ànim dels alemanys dels anys vint, vençuts i humiliats.

Va viure a l'avinguda República Argentina. Què recorda?

Recordo el tramvia que travessava la plaça Lesseps, després es trobava amb els estreps del

Putxet, tornava a trobar el carrers civilitzats i passava davant de casa, per de seguida girar cap a la Bonanova. Tenia davant el viaducte de Vallcarca, que em produïa la sensació del pont d'un riu de gents, gairebé ple de dia, sec de nit. Part de la meua obra la vaig escriure contemplant aquest pont, mentre sentia la campana del tramvia.

Carles Riba

Parli'ns de la dimensió religiosa de la seva obra.

Va ser la llum que guiava el meu camí d'anada i tornada de l'exili. M'inspiraven els Sants Evangelis però eren, literàriament parlant, extremadament breus, sense detalls funcionals. Em fascinaven des que era infant el Nadal i els tres reis mags. El naixement de Jesús em va inspirar:

Nadal adust – Nadal en flor
D'un bell infant nat sense plor

Vaig escriure *Els tres reis d'Orient*, essent fidel a Mateu evangelista però incorporant elements de les tradicions apòcrifes i populars. Al principi descriu el viatge seguint l'estel i parlo de qui és el vertader rei:

Els tres, hagut consell de la capa que els colga,
entenen que és de llei
que sobre un Fill de Rei a tres reis sigui el rei.

Més endavant en *Els tres reis d'Orient* manifesto la meua fe:

I ja tothom comprèn el que és vida en la vida
I el que és vida en la mort.

I amb motiu de la primera comunió de la meua neboda Mercè escrivia:

M'han dit: "Jesús és pa"
L'he pres i en Ell sóc vida que mai acabarà.

I ja entrant a la vellesa he escrit un *Esbós de tres oratoris*, on reflexiono sobre certs passatges evangèlics.

I aleshores torna a la Universitat de Barcelona.

Amb el pretext de llegir uns poemes de Kavafis, vaig tornar efímerament a la Universitat de la que vaig ser expulsat el 1939. L'acte va tenir lloc el dia 23 de gener de 1959. Vaig travessar la porta principal acompanyat d'uns estudiants. Tot seguit em va rebre una comissió de professors, la majoria joves. Vaig caminar sota el claustre de la Facultat de Lletres com un fantasma, potser un mite, que es va transformar, quan vaig passar el llindar de l'aula, en una persona de carn i ossos. Jo esperava una audiència molt petita però em vaig trobar amb més de cent alumnes. Em van rebre amb una ovació de benvinguda. M'escoltaven, aprovaven amb el cap, a estones reien i aplaudien. En acabar la lectura, em van dedicar una d'arveure inacabable. Va ser la meua darrera gran satisfacció.

Text: Carles M. Cuadras, catedràtic de la Universitat de Barcelona i autor de la novel·la *El vino de Caná* (2009).

L'entrevista està basada en l'obra i la vida de Carles Riba (1893-1959).

L'autor lamenta la seva incapacitat d'expressar el magistral llenguatge del poeta.